КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор _____Ю.О. Нікітін
«12» квітня 2017 р.

ПРОГРАМА

вступного випробування (тестування)
з історії України та педагогіки
для спеціальності 073 «Менеджмент»
(спеціалізація «Управління навчальним закладом»)
для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

Розглянуто на засіданні кафедри
професійної освіти та менеджменту
Протокол № 11 від 10 квітня 2017 р.

Суми – 2017

Пояснювальна записка
з предмету «Історія України»

Програма призначена для підготовки до вступного тестування з історії України абітурієнтів, які обрали спеціальність «Менеджмент» спеціалізацію «Управління навчальним закладом”.

Не викликає сумніву, що майбутній менеджер освіти повинен глибоко знати вітчизняну історію, вільно володіти історичними методами дослідження. Основною метою випробування з курсу історії України є перевірка в абітурієнтів знання основ вітчизняної історії – головних фактів, процесів та явищ суспільного, політичного та культурного життя народів України в минулому.

Успішне засвоєння навчальної програми курсу неможливе без організації контролю набутих знань, умінь і навичок. Перевірити якість засвоєння фактів і понять, уміння аналізувати, порівнювати, виявляти взаємозв’язок історичних подій можна за допомогою тестування.

Тестування є найпоширенішою формою контролю знань абітурієнтів у більшості європейських освітніх закладів.

Після приєднання України до Болонського освітнього процесу важливого значення набуває модернізація освіти, в тому числі й широке запровадження тестування. Тестування дає змогу оцінити знання фактологічного матеріалу й основних теоретичних проблем курсу, вміння зіставляти різні історичні події. Воно є найбільш об’єктивною формою контролю, за якої всім його учасникам гарантовано рівні умови отримання неупередженої оцінки.

У запропонованій програмі стисло наведено зміст розділів курсу, де вказано основний понятійний апарат, яким повинен володіти абітурієнт, наводиться перелік основних питань, які виносяться на вступні випробування. Цей перелік дасть можливість абітурієнту систематизувати свої знання та допоможе зорієнтуватися, на які питання потрібно звернути увагу при підготовці до вступного екзамену з історії України.

Основні вимоги до підготовки вступників

З дисципліни «Історія України» абітурієнт повинен

знати :

- сутність основних проблем історії народу України;
- основні закони та етапи розвитку людського суспільства від найдавніших часів до початку XXI ст;
- витоки української нації та її місце в загальнолюдських процесах;
- суспільно-економічні, політичні та культурні процеси історичного розвитку українського народу;
- історичні події;
- зародження та розвиток української державності;
- процеси розбудови сучасної незалежної української держави;
- діяльність історичних осіб.

вміти:

- порівнювати, аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб;

- оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі з позиції загальнолюдських цінностей;
- співставляти історичні події, процеси з періодами (епохами);
- розрізняти тенденційно подану інформацію;
- орієнтуватись у науковій періодизації історії України;
- вміти самостійно добувати історичну інформацію за темою, працювати з першоджерелами, літературою;
- аргументовано на основі історичних фактів відстоювати власні погляди на ту чи іншу історичну проблему.

Оцінювання результатів вступних випробувань передбачає визначення рівня засвоєних абітурієнтами знань і сформованих умінь та навичок:

- рівень інформованості з проблематики;
- знання дат, хронологічних меж, періодів найбільш важливих історичних подій і процесів;
- знання фактів, місця, обставин, учасників, результатів подій;
- співвіднесення одиничних фактів і типових загальних явищ;
- визначення характерних суттєвих рис історичних явищ і подій;
- групування (класифікація) фактів за вказаною ознакою;
- знання історичних понять термінів, їх визначень;
- розкриття причинно-наслідкових зв’язків між подіями.

ПРОГРАМА ВСТУПНИХ ІСПИТІВ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Розділ 1. Давня та середньовічна історія України

Первісний лад на території України. Ранній залізний вік: кочові цивілізації Південної України, грецька колонізація, римський світ. Слов'янські племена: розселення на території України, господарство, суспільний устрій та релігія. Етапи формування Київської Русі. Суспільно-політичний устрій давньоруської держави та її розвиток. Соціально-економічний розвиток Київської Русі: сільське господарство, ремесла, торгівля, соціальні групи населення. Феодальна роздробленість Русі. Галицько-Волинське державне утворення. Монгольська навала і встановлення золотоординського ярма. Культура Київської Русі. Українські землі в складі Великого князівства Литовського: державний лад та суспільний устрій, ліквідація удільних князівств, польсько-литовські унії та феодальні війни в Литві.

Розділ 2. Українські землі в XVI – XVIII ст.

Українські землі в складі Речі Посполитої (1569-1648 рр.): Люблінська унія та її наслідки, соціально-економічний розвиток, встановлення кріпацтва, Берестейська унія та конфесійне протистояння в Україні. Формування українського козацтва. Запорозька Січ. Роль козацтва у збереженні традицій державотворення та збереження національної самобутності. Національно-визвольна боротьба українського народу. Конотопська битва 1659 р. Руїна. Територіальний розподіл українських земель між Польщею та Україною. Гетьманщина. Гетьманування Івана Мазепи. Україна в роки Північної війни. Пилип Орлик державно-історична постать, «Конституція України» Пилипа Орлика. Гайдамацький рух. Коліївщина. Рух опришків у **XVIII ст.** Ліквідація автономії Гетьманщини та руйнація Запорізької Січі.

Українська культура XVII – XVIII ст.

Розділ 3. Україна під владою Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.)

Розділи Речі Посполитої й українські землі. Адміністративно-територіальні перетворення на українських землях наприкінці XVIII – на початку XIX ст. Соціально-економічний розвиток Наддніпрянщини та Галичини наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

Початок національного відродження. Кирило-Мефодіївське братство. Національно-культурні та громадські рухи на українських землях. Революція 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях та її наслідки.

Реформи 1860-1870-х років в Російській імперії та особливості їхнього проведення на українських землях. Пореформений соціально-економічний розвиток Наддніпрянщини. Громадський рух. Створення та діяльність українських політичних партій. Україна в роки Першої російської революції та третьочервневої монархії.

Західноукраїнські землі у другій половині XIX – на початку XX ст.: соціально-економічний розвиток, українофільський рух, діяльність українських політичних партій, українсько-польські відносини.

Розділ 4. Новітня історія України

Україна в роки Першої світової війни: військові дії 1914-1916 рр. на території України, російська окупація Галичини та Буковини, 1914-1915 рр., український рух в роки війни, загострення економічної та політичної кризи в Австро-Угорській та Російській імперіях й українське питання. Лютнева та Жовтнева революції 1917 р. в Росії, їх вплив на події в Україні. Відтворення української державності. Центральна рада. Гетьманат. Директорія. Діапазон можливостей та причини поразок (1917-1918 рр.). Західноукраїнська народна республіка. Злука українських земель. Затвердження радянської влади. Військовий комунізм.

Українська РСР у складі СРСР. Політика українізації. Нова економічна політика. Індустріалізація. Колективізація. Голодомор 1932-1933 рр. Україна в лабетах тоталітарного ладу. Українська культура 1920-1930-х років. Залучення західноукраїнських земель до СРСР. Наступ гітлерівських військ в Україні, 1941-1942 рр. Окупаційний режим на українських землях. Рух опору в Україні: підпілля, партизани, ОУН-УПА. Звільнення українських земель від німецько-фашистських загарбників. Наслідки Другої світової війни для України. Радянізація Західної України. Опір УПА радянській владі, 1945-1953 рр. Відновлення народного господарства у повоєнні роки. Голод 1946-1947 рр. Україна доби Відлиги. УРСР в період Застою.

Шістдесятництво і дисидентський рух.

Перебудова і боротьба за державний суверенітет України. УРСР на міжнародній арені в повоєнний період.

Розвиток культури України, 1945-1991 рр.

Акт проголошення незалежності України. Процеси державотворення. Прийняття Конституції України. Політичний розвиток України: формування багатопартійності, політичні кризи та їхнє подолання, президентські та парламентські вибори (1991-2015рр.).

Україна в системі міжнародних відносин (1991-2016 рр.). Євроінтеграційна стратегія України.

Розвиток української культури наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аркас Микола Миколайович. Історія України-Русі/ Переднє слово П.М. Гвоздецького. -3-тє факс. вид.. -К.: Вища школа, 1993. -414 с.
2. Верстюк В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.-К.: Наукова думка. 1995.-687 с.
3. Гісем О.В., Мартинюк О.О., Трухан О.Ф. Історія України. 7-9 класи: Наочний довідник / О.В. Гісем, О.О. Мартинюк, О.Ф. Трухан. - К.; Харків: Веста, 2007. - 176 с.
4. Гісем О.В., Мартинюк О.О. Історія України. 10-11 класи: Наочний довідник / О.В.Гісем, О.О.Мартинюк. - К.;Х.: Веста, 2007. - 152 с.
5. Голодомор 1932-1933 років в Україні: документи і матеріали/ Ред.: Р.Я. Пиріг. - К.: ВД "Києво-Могилянська академія", 2007.- 1128 с.
6. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV-XX століть: Навч. посіб./ Ю.А. Горбань, Б.І. Білик, Л.В. Дячук та ін.; За ред. Ю.А.Горбаня. - К.: Знання, 2007.- 439 с.
7. Історія України: Навч. посібник для вузів/ Богдан Лановик, Роман Матейко, Зиновій Матисякевич; За ред. Б.Д.Лановика. -3-є вид., випр.. -К.: Знання, 2000.
8. Історія України від найдавніших часів і до 21 століття: Навчальний посібник/ Л.І. Кормич, В.В. Багацький; М-во освіти і науки України; Одеська нац. юридична академія. -Х.: Одіссей, 2001
9. Історія України: Навч. посіб./ Валентина Світлична,; Ред. Ю.М.Алексеев. - К.: Каравела; Львів: Новий Світ-2000, 2002. -302 с. -(Сер. "Вища освіта в Україні").
10. Історія України: Посіб. для студ. вуз./ Олександр Бойко,. -2-ге вид., доп.. - К.: Вид. центр "Академія", 2001. - Юрій М.Ф. Історія України: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2008.-250 с.
11. Король, Віктор Юхимович Історія України: Навчальний посібник - К.: Академія, 2005. - 494с. -(Сер. "Альма-матер").
12. Коріненко П. С. Історія українського селянства: навч.-метод. посіб. / П. С. Коріненко – Тернопіль : [Вид відділ ТНПУ], 2014. – 296 с.
13. Кульчицький С. В. Історія України: Довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів. / С. В. Кульчицький, Ю. А. Мицик, В. С. Власов. - К.: Літера ЛТД, 2009, 2014 – 528с.
14. Лазарович М.В. Історія України: Навч. посіб.- К.: Знання, 2008.- 683 с.
15. Мельник А.І. Історія України: Навч. посібник. - К.: ЦУЛ, 2008.- 88 с.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
З ПРЕДМЕТУ «ПЕДАГОГІКА»

Розбудова системи освіти, її оновлення, реформування - є основою відтворення інтелектуального потенціалу нації, виходу вітчизняної освіти на європейський і світовий рівень.

Освітній ландшафт України зорієнтований на сприяння відродження й утвердження духовної культури особистості, формування її фізичного й духовного здоров'я; виховання покоління, яке шанує особисту, громадську, національну гідність, здатне до самовдосконалення через формальність, інформальність і неформальність освіти.

Навчити молоду людину навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі – усе це є нагальність сьогодення, що складає основу конкурентоздатності фахівця на ринку праці. Деталізований план становлення освітньої реформи в Україні, Нової української школи передбачає формування цілісної особистості, усебічно розвиненої, здатної змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя.

Чинним законодавством, Національною стратегією розвитку освіти на 2012 – 2021 рр. визначено, що освітні процеси в Україні мають відповідати сучасним суспільним змінам, сприяти трансформаційним перетворенням, підвищувати якість освіти на інноваційній основі, розвивати наукову та інноваційну діяльність тощо.

Вступні іспити з курсу «Педагогіка» мають на меті перевірити якість та глибину знань, компетентностей майбутніх фахівців, готовність їх до продовження здобуття освіти.

Педагогіка – це наука, що спрямовує свої зусилля на оперативне розв'язання важливих проблем освіти, виховання, навчання й розвитку особистості, розкриває закони, закономірності, принципи освітнього процесу; умови, за яких досягається ефективність результатів педагогічного процесу; структуру й механізми взаємодії елементів педагогічної системи,

Програма вступних випробувань з курсу «Педагогіка» складається з п'яти розділів, а саме: «Загальні основи педагогіки», «Теорія виховання» «Теорія навчання», «Педагогічні технології», «Управління педагогічними системами».

Програма вступних випробувань спрямована на виявлення рівня компетентностей з теорії та практики про зміст, структуру, функції, закономірності і принципи освітнього процесу; форми, методи, засоби навчання й виховання, знання педагогічних методик і технологій.

Оцінювання відповіді студентів проводиться за визначеними критеріями.

І. Загальні основи педагогіки

Педагогіка як галузь людинознавства. Об'єкт і предмет дослідження у педагогіці. Сучасні завдання педагогіки. Понятєво-категоріальний апарат педагогіки. Система наукових педагогічних знань. Загальна педагогіка як базова педагогічна дисципліна. Історія педагогіки. Вікова педагогіка. Корекційна (спеціальна) педагогіка. Прикладна педагогіка. Соціальна педагогіка. Порівняльна

педагогіка. Етнопедагогіка. Поняття про методологію науки. Рівні методології: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий. Методологічні принципи науково-педагогічного дослідження. Етапи науково-педагогічного дослідження. Поняття про метод педагогічного дослідження. Класифікація методів. Характеристика методів.

Людина як біологічна істота. Індивід – типовий представник людського роду. Особистість як суб'єкт соціальних стосунків і свідомої діяльності. Індивідуальність – унікальна якість особистості індивіда. Поняття про розвиток особистості. Причини (фактори) розвитку: біологічні, психологічні, соціальні. Рушійні сили розвитку. Саморозвиток як результат власної активності особистості. Соціалізація особистості. Параметри та фактори соціалізації особистості.

Основні чинники розвитку особистості: спадковість, середовище, виховання і власна активність особистості. Поняття про спадковість, спадкові ознаки, задатки і здібності. Вплив спадковості на розвиток особистості. Поняття про середовище (макро-, мезо-, мікро-). Проблема педагогізації середовища найближчого оточення особистості.

Вікові етапи в розвитку особистості. Основні показники вікового розвитку. Акселерація та децелірація як відхилення від оптимальних констант розвитку. Поняття про педагогічний процесс - цілісність і діалектика. Учасники (суб'єкти) педагогічного процесу, типи і характер взаємодії між ними. Педагогічний процес як цілісна педагогічна система.

Педагогічний процес як єдність навчання, виховання, освіти й розвитку особистості. Педагогічна ситуація як структурна одиниця педагогічного процесу. Діяльнісний підхід до визначення основних компонентів педагогічного процесу.

Рушійні сили педагогічного процесу. Зовнішні і внутрішні, об'єктивні і суб'єктивні суперечності педагогічного процесу. Зовнішні фактори, які впливають на хід і результати педагогічного процесу. Залежність між закономірностями і принципами педагогічного процесу. Сучасна система принципів педагогічного процесу як вимог до його здійснення.

ІІ. Теорія навчання

Дидактика – теорія освіти і навчання. Її виникнення і розвиток. Основні дидактичні категорії: освіта, навчання, процес навчання. Поняття змісту освіти як складової базової культури людини.. Теорії формальної і

Нформальної й неформальної освіти. Сучасні вимоги до побудови змісту освіти. Державний і шкільний компонент змісту освіти. Модернізація змісту освіти у національній школі України. Державні документи, що визначають зміст шкільної освіти. Державні стандарти освіти. Навчальні плани. Варіативність навчальних планів середніх загальноосвітніх навчальних закладів. Навчальна програма. Її структура. Способи побудови навчальних програм. Види програм. Навчальні підручники і посібники. Вимоги до підручників і посібників. Проблема створення електронних джерел (підручників, посібників).

Процес навчання як невід'ємна складова частина педагогічного процесу. Суть процесу навчання як процесу пізнавальної діяльності. Його двосторонній

характер. Пізнання і навчання. Суперечності та рушійні сили навчального процесу. Основні фактори, які впливають на ефективність процесу навчання. Функції навчання. Діяльність вчителя в процесі навчання. Основні етапи процесу засвоєння учнями знань. Різні підходи до класифікації типів і видів навчання.

Поняття про методи навчання. Структура методу. Методи і прийоми. Різні підходи до класифікації методів навчання, їх аналіз. Методи організації навчально-пізнавальної діяльності. Методи стимулювання і мотивації. Методи контролю і самоконтролю у навчальному процесі.. Оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності.

Класифікація засобів навчання. Візуальні, аудіальні та аудіовізуальні засоби навчання, організаційно-педагогічні умови їх застосування. Вибір методів і засобів навчання. Генезис організаційних форм навчання. Характеристика класно-урочної системи навчання. Основні вимоги до сучасного уроку. Типи і структура уроків. Характеристика окремих типів уроку. Нетрадиційні уроки. Тематичне й поурочне планування. Форми організації навчальної роботи на уроці: фронтальна, колективна, групова, індивідуальна.

ІІІ. Теорія виховання

Сутність процесу виховання. Компоненти виховного процесу: мета, завдання, зміст, методи, форми, засоби. Єдність і відмінність процесів виховання і навчання. Підходи до визначення сутності процесу виховання: об’єктивні і суб’єктивні. Рушійні сили процесу виховання, внутрішні й зовнішні суперечності. Основні структурні компоненти процесу виховання. Етапи виховного процесу. Критерії оцінювання рівня вихованості.

Закономірності і принципи виховання. Народна педагогіка про принципи виховання. Характеристика сучасних принципів виховання. Шляхи підвищення процесу виховання. Особистісно орієнтована взаємодія педагога і вихованців у процесі виховання. Етапи самовиховання.

Мета, завдання та зміст основних компонентів виховання у національній школі. Формування світоглядних позицій учнів у процесі навчально-виховної діяльності. Громадянське виховання. Національно-патріотичне виховання. Основи морального виховання. Правове виховання. Система трудового, економічного виховання та професійної орієнтації учнів. Естетичне виховання. Система фізичного виховання і зміцнення здоров’я школярів. Превентивне, екологічне, гендерне виховання тощо.

Поняття методу та прийому виховання. Класифікація методів виховання. Характеристика основних груп методів виховання: методів формування свідомості особистості, методів організації діяльності, спілкування, формування позитивного досвіду суспільної поведінки, методів стимулювання і мотивації діяльності і поведінки, методів самовиховання.

Народна педагогіка про методи виховання. Генезис проблеми виховання особистості в колективі. Українські колективістські традиції. Загальне поняття про дитячий колектив, його ознаки, структура. Основні типи дитячих колективів. Загальношкільний і первинний колективи, їх взаємозв’язок. Виборні органи колективу, їх функції, умови ефективної діяльності. Динаміка розвитку колективу.

Шкільні, позашкільні дитячі і юнацькі організації та об'єднання. Пропаганда здорового способу життя, профілактика негативних звичок, превенція девіантних форм поведінки.

Сучасні проблеми сімейного виховання. Функції сучасної сім`ї. Провідні напрями сімейного виховання. Умови успішного виховання дітей. Народно-педагогічні традиції сімейного виховання. Форми взаємодії школи і сім'ї:

IV. Педагогічні технології

Інновації та новації. Інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти. Підготовка вчителя в умовах особистісно орієнтованої концепції, інтеграції в Європейський освітній простір. Сутність педагогічних технологій . Персоніфікованість – основа сучасних освітніх технологій.

Педагогічні технології, їх загальна характеристика: технологія розвивального навчання, технологія організації групової навчальної діяльності, технологія роботи над навчальним проектом, антропософські школи Р.Штайнера, «Будинок вільної дитини» М. Монтессорі, технології формування творчої особистості, модульно-розвивальна технологія, технологія «діалогу культур» та ін.

Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. Структура готовності. Проектування та конструювання в структурі професійної діяльності вчителя. Комплекс професійних якостей та вмінь вчителя , що обумовлюють здатність до проектування та конструювання педагогічного процесу.

Моделювання елементів педагогічного процесу, теоретичне обґрунтування моделей, аналізування, визначення рівня продуктивності. Виявлення типових труднощів, недоліків, прогнозування варіантів їх уникнення.

Операційно-діяльнісний компонент в структурі цілісного педагогічного процесу: роз'яснення цілей і завдань діяльності, стимулювання діяльності, використання методів, прийомів, технологій, налагодження зворотного зв'язку, внесення коректив.

Основні фактори забезпечення ефективності процесуального аспекту реалізації навчально-виховної діяльності: а) особистісна орієнтованість процесу: сутність, основи реалізації; б) співробітництво як основа забезпечення суб'єкт-суб'єктної моделі педагогічного процесу, варіанти його реалізації, в) основи активізації навчально-виховної діяльності школярів.

Професіограма вчителя – основа визначення рівня професіоналізму майбутнього вчителя. Діагностика розвитку особистісних якостей в структурі професійної діяльності вчителя, визначення рівня готовності майбутнього вчителя до організації особистісно зорієнтованої педагогічної діяльності. Основи визначення ефективності уроку, виховного заходу: концепція, критерії, методи, процедури здійснення, аналіз, визначення та інтерпретація отриманих результатів.

V. Управління педагогічними системами

Органи управління освітою: їх функція та структура. Органи громадського самоуправління. Принципи управління освітою. Моніторинг педагогічних систем за базовими показниками якості освітніх послуг. Школа як педагогічна система й

об’єкт управління. Структура внутрішкільного управління. Функції внутрішкільного управління. Аналіз інформації. Планування й облік роботи. Організація і здійснення внутрішкільного контролю. Прийняття рішень. Критерії оцінювання управлінської діяльності.

Школа, сім’я, громадськість в управлінні педагогічною системою. Школа як основна ланка у взаємодії соціальних інститутів. Завдання, зміст і методика педагогічного керівництва вихованням дітей у сім’ї. Пропаганда і поширення педагогічних знань серед батьків. Залучення громадськості до виховання дітей.

Дитячі та юнацькі організації, громадські об’єднання у педагогічній системі управління. Правові основи та умови ефективності взаємодії соціальних інститутів в управлінні педагогічною системою.

Методична робота як фактор підвищення професійної майстерності і педагогічної культури вчителя. Основні форми методичної роботи в школі. Поняття передового педагогічного досвіду. Вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду. Втілення досягнень педагогічної науки і передового педагогічного досвіду у шкільну практику. Кваліфікаційна характеристика вчителя. Атестація педагогічних працівників.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Барильнік А. І.Громадянське виховання в умовах українського державотворення : (з досвіду роботи політико-правового клубу "Феміда") / А. І. Барильнік // Виховна робота в школі : наук.-метод. журн. – 2012. – № 5. – С. 25–29 : табл. – Бібліогр.: с. 29.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наукове видання. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.
4. Бондар В.І. Дидактика. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
5. Волкова Н. П. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Академія, 2003. – 576 с.
6. Горб Т. Й. Громадянське виховання: інструменти дотику до особистості / Т. Й. Горб // Історія в школі : наук.-метод. журн. – 2013. – № 2. – С. 16–17.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997 – 376с.
8. Краткий справочник по педагогической технологии / Под ред. Н.Е.Щурковой. – М.: Новая школа, 1997. – 64 с.
9. Кузьминський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 447 с.
10. Лозова В.І., Троцко Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Х.: ОВС, 2002. – 400 с.
11. Марченко О.Г. Основи педагогічної майстерності. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 112 с.
12. Мойсеюк Н. Е. Педагогіка. Навчальний посібник. 3-е видання, доповнене. – К.: ВАТ „КДНК”, 2001. – 608 с.
13. Паламарчук В.Ф. Першооснови педагогічної інноватики. – Т. 2. – К.: Освіта України, 2005. – 504 с.
14. Педагогіка в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник / Л. В. Кондрашова, О. А. Пермяков та ін. – К.: Знання, 2006. – 252 с.
15. Педагогіка: Навчальний посібник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця: РВВ ВАТ “Віноблдрукарня”, 2001. – 200 с.
16. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических институтов / Под ред. Ю.К. Бабанского. – М.: Просвещение, 1983. – 608 с.
17. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
18. Педагогіка: Хрестоматія / Уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2006. – 700 с.
19. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті: Навчальний посібник / За заг. ред. С.П.Бондар. – Рівне: Тетіс, 2003. – 200 с.
20. Радченко А.Є. Професійна компетентність учителя. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 128 с.
21. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко; За ред. О.І.Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 192 с.

22.Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 360 с.

23.Форми навчання в школі: Книга для вчителя / Ю.І.Мальований, В.Є.Римаренко, Л.П.Вороніна та ін.; За ред. Ю.І.Мальованого. – К.: Освіта, 1992. – 160 с.

24.Ягупов В.В. Педагогіка: Навчальний посібник. – Либідь, 2002. – 560 с.